DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA
De
LÆSIONE ORIS SCORBUTICA

Qvam

Annuente ſupremo Numine,

Decreto & Autoritate Illuſtris ac Gratioſiſſimæ Facultatis Medicæ

in celeleberrima SALANA

PRÆSIDE

VIRO

Nobilisſimo, Excellentisſimo atqve Experientisſimo

DN. JOHANNE ARNOLDO FRIDERICI

Phil. & Medic. Doctore, Anatomiæ, Chirurgiæ & Botanices Profeſſore Publico famigeratisſimo, Medico Provinciali Saxo-Altenburgico felicisſimo.

DN. Patrono atque Promotore nullo non honoris & obſervantiæ cultû æviternùm colendo atqve devenerando

PRO LICENTIA,

SUMMOS IN ARTE MEDICA HONORES, INSIGNIA ET PRIVILEGIA DOCTORALIA SOLENNI MODO CONSEQVENDI,

Ad d. Martii ANNI M. DC. LXXII.

horis ante & pomeridianis

publicæ eruditorum cenſuræ

ſubmittit

in Auditorio Majori

BENJAMIN SCHARFFIUS

NORTHUSA CHERUSCUS.

JENÆ, LITERIS MULLERIANIS.

MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, CONSULTISSIMIS PRUDENTISSIMISQUE

LIBERÆ CIVITATIS IMPERIALIS NORTHUSÆ

DNN. CONSULIBUS
DN. SYNDICO
DNN. QVATUORVIRIS

CÆTERISQVE

DNN. SENATORIBUS

Dominis suis Mœcenatibus, Promotoribus atqve Benefactoribus omni observantiæ genere ad urnam usque colendis & suspiciendis

Hanc

DISPUTATIONEM INAUGURALEM MEDICAM

in grati animi ob tot tàm summa tamq; splendida & varia collata beneficia signum & perennem eorum memoriam

sacram esse jubet

Benjamin Scharffius, Northus.
Med. Doctorandus.

Συν τῷ Θεῷ.

PROOEMIUM.

Vemadmodum nemo in hâc mortalitate planè ab omni vitio immunis vitam exigit, ita etiam in toto hoc terrarum orbe haud facilè aliquis reperietur, qui ab omni morbo liber vitam exigat beatam, cum qvotidiana indies testetur experientia, quod unusquisque suos patiatur manes, suaque sentiat incommoda; Ita, ut si quis Diogenem imitaretur, & sicut ille homines sapientes tempore meridianô accensâ luce quæsivit, ita & hic homines ex omni parte sanos quæreret, non mirum nobis videri deberet, aut insolens: A teneris enim nos morborum caterva sequitur, ita ut infantes, quamprimùm auram vitalem degustârunt, suos habeant morbos. Nec ætas florentior iisdem caret, quin iidem nobis adhæreant ad ultimum usque vitæ halitum.

Nullus hic sexus, ætas nulla, nullum vitæ genus morbos suos potest effugere, sed, sicut mors, ita & adjutores ejus morbi, æqvô pede pulsant pauperum tabernas regumque turres, æquâ lege sortiuntur insignes & imos, corpora æquè virorum ac fœminarum invadunt, nec ulli sciunt parcere. Quid multa? Præsens hæc Disputatio Inauguralis supra dicta evidentissimè declarabit, in quâ læsionem oris scorbuticam commune tàm

virorum quàm fœminarum malum infenſiſſimum exhibere conſtitui, & quia in praxi medicâ, quàm haud ita pridem in urbe præfecturâque Viſenenſi felici auſpiciô ſum auſpicatus, tales caſus oblati ſint & adhuc offerantur, operæ pretium duxi, ut paulò accuratiùs naturam ſupra dicti mali inveſtigarem. Offero autem publicæ eruditorum cenſuræ, non unum ſed quosdam affectus, læſiones & ſymtomata oris, ſcorbuticos quæ moleſtant. Hæc quidem qvoad nomen, locum ac alias circumſtantias variant, cauſam tamen eandem agnoſcunt, & ita curationem in generali conſimilem expoſtulant. TE DEUM T. O. M. ſupplex invoco atque rogo, ut auxilio me Tuo inſtruere, cogitationes ad hanc rem idoneas ſuppeditare, Tuoque favore complecti velis clementisſimè. Fac ut omnia tendant in Tui nominis ſanctisſimi gloriam proximiq; auxilium & incrementum.

CAPUT I

inſtituti rationem præmittit cum Definitione reali.

CUm res magnæ magnam etiam & gravem deſcriptionem expetant, nec anguſtis cancellis ſe includi patiantur, jure meritoque laudis palmam aſſequitur, qui rem magni momenti & ponderis magno & vaſto verborum apparatû exornat & illuſtrat, ac relictâ brevitate rem prolixè extendit. Qvapropter ſi in hâc Diſputatione morbum aliquem gravisſimum tractandum ſuſcepiſſem & de ejus natura & cura aliqvot pagi-

nas

nas conſcripſiſſem, certus ſum, quod nemo hoc in pejorem partem rapuiſſet:

Verùm cum ſemper brevitati aras erigere conſveverim, nec unquam B. L. multis verborum ambagibus morari ànimum induxerim, talem ſelegi materiam, qvæ tàm ſpetiosè ac prolixè explicari, quàm etiam brevibus complecti apta eſt pagellis; Sicqve in medium profero LAESIONEM ORIS SCORBUTICAM. Totum enim genus morbi, qvi Scorbutus dicitur, cùm omnibus ſuis reqviſitis & comitantibus ſymptomatibus tàm breviter perluſtrare, posſibile mihi viſum non fuit. Eoqve magis me movit totum opus non aggredi, cum tòt de hoc affectu proſtent eruditiſſima ſcripta, ut vix qvid adinveniri poterit, qvod addi aut deſiderari queat.

De NOMINALI DEFINITIONE læſionis oris ſcorbuticæ parùm nunc erimus ſolliciti, cùm origo ejus nota ſit. Nec ſcorbuti onomatologia propriè hic venit explicanda, ideoqve ſaltem hoc addimus, qvod ſub læſione oris ſcorbutica comprehendamus aliquot vitia, quæ partibus quibusdam in ore contentis à depravatione ſcorbutica ſolent accidere. Præcipuè autem agemus de *Gingivarum cruentatione & exulceratione. Nigredine, vacillatione & excisione dentium.* Qvibus deniqve *oris fœtorem & aphtas ſeu ulcuſcula*, quæ *Gvil. Fabric. Ozenæ* dicuntur, annectemus.

Ad rem ipſam cum ſit accedendum, prolixiores eſſe nolumus, ſed DEFINITIONEM aut potiùs deſcriptionem læſionis oris ſcorbuticæ proponimus, quam talem exhibemus.

Læſio oris ſcorbutica eſt vitioſa conſtitutio oris ejusque partium, ab humoribus vitioſis ſcorbuticis proveniens; & actiones ſenſibiliter lædens.

GENUS in definitione diximus *vitiosam constitutionem*, addidimus subjectum, qvod est *os cum suis partibus*, in reliqvis verbis causas notavimus, de quibus omnibus infrà jam fusiùs agendi erit occasio. Ad *symptomata* reduci omnes læsiones, à nobis quæ explicandæ sunt, unicuique facilè constabit, rem accuratiùs pensitanti, quæ intemperiei, ut morbo prægresso, natales plurimâ ex parte debent.

CAPUT II

subjectum adducit.

SUBIECTUM PRIMARIUM, qvod afficitur, constituimus *os*, verum cum os non sit pars simplex, sed composita, ex multis membris, ut loquitur *Savanarola in pract. maj. tract. 6. cap. 9. p. 101.* partes oris, ut gingivam & dentes, cavitatem item palati fauces dictam, simul intelligimus, cum in iis vitium sæpissimè inveniatur. Hinc non iniquè cum *Mercuriali in præl. pract. Capivacio*, ac aliis statuimus omnes has partes oris subjecti primarii locô poni posse.

Cum os & partes ejus subjectum dicimus depravationis scorbuticæ, non ita illud intelligimus, qvod os cum suis partibus solum sit subjectum, exclusis omnibus aliis corporis partibus, cum experientia abundè cumulateque testetur, qvod scorbutus nulli ferè in corpore membro parcat, sed callidus hîc protheus omnibus ita se associare noverit, ut vix minima particula ab hoc hoste tuta inveniatur: Caput enim regiam mentis sedem satis oppugnat, thoracem horribiliter invadit, nec abdomini, nec artubus parcit, sed totum corpus mise-

ris

ris torqvet modis; Verùm hoc ita intelligendum, quod, cum unam ſaltem depravationis ſcorbuticæ ſpeciem; qvæ os cum ſuis partibus concernit, conſiderandam nobis propoſuerimus, meritò os ejusque partes pro adæqvato ſubjecto quod affligitur venditamus.

Qvomodo autem os cum ſuis partibus lædatur medici æqvali non explicant modô. Nec vias ponunt conſimiles, per quas vitioſa materia adfluat.

Nonnulli putant materiam crudam ſalſam & acrem in ventriculo collectam, ex liene in os derivari, quæ gingivam erodat ac fauces & materiam ad exulcerationem præbeat, hinc dentibus vitium inferat & oris fœtorem excitet.

Alii exiſtimant ex arteriis in os pervenire materiam peccantem, quæ partes vicinas corrumpat.

Recentiores in ea ſunt opinione, qvod ex lymphaticis & ſalivalibus ductibus materia ſalſa & acris in os perveniat, & ab hac os cum vicinis partibus lædatur.

Verùm rigerosè has ſententias examinare noſtri non eſt inſtituti, propterea contenti ſumus verbis *Magnif. Dn.* ROLFINCII *Patroni & Promotoris noſtri nunqvam ſatis colendi*, qvi de hoc in *Ord. & Meth. med. ſpec. conſult. libr. 8. conſult. 8.* ita diſſerit: tenendum colluviem vitioſorum humorum duplici conſtare parte, tenui ac ichorosâ, craſſâ itidem, ſalſa ac feculenta. Illa *ἀνάῤῥωπως*, utpote ſubtilior, ſuprema petens per arterias carotidas in os deponitur.

In ſequenti paragrapho annectit hæc: Gingivæ ſanguinolentæ fiunt, translato ad has ſanguine ſalſuginoſo, ſal hoc admixtum membranas vaſorum arrodit.

Ex hac

Ex hac utiqve oriri putamus, quod læſa gingiva dentes ſimùl lædantur, nec volumus planè negare, quod vaſa ſalivalia quid conferant, cumqve notum ſit vapores corruptos in ventriculo oriri, non mirum, cur os tàm fœtidum acqvirat odorem.

CAPUT III

agit de cauſis. Immediata, mediatis tàm proximioribus, quàm remotioribus.

De CAUSIS cum ſimus acturi, obſervabimus communem illam & accuratam diviſionem in Immediatã ac Mediatas proximiores & remotiores. Hæ præter cauſas Chimicorum diſpeſcuntur in humoroſas & vaporoſas: Humoroſas eſſe in qvibus humores peccant & vitioſam diſpoſitionem corpori humano inferunt, notum. Vaporoſas appellari, quando Vapores partibus læſis moleſtiam creant, morbumq; inducunt, conſtat. Noſtrum jam eſt, exhibere primùm Cauſam proximam immediatam, & poſt mediatas adſociare.

IMMEDIATAM conſimilem conſtituunt multi autores ac in ſcoburto ipſo, vitium utpote humorum acrium. Hinc humorem melancholicum & ſeroſum incuſat *Wierus in prax.* & *Dodon. de magno liene.* Specificam corruptionem cum *Bald. Ronſeo* intelligunt alii. *Gregor. Horſt. l. 7. de morb. contag.* unanimem ſe præbet in ſentiendo, dum ſanguinem crudum ichoroſum ſpecificâ corruptione peccantem pro immediata cauſa habet, æquè ſcorbuti ac ſymptomatum, inter quæ & oris ſunt.

Licet

Licet itaque aliis in schola Helmontiana educatis, ut causa proxima constituatur defectus fermentationis, aut juxta *Grembs. l. 26. arbor. integr. & ruinos. de morb. splenis*, mala digestio stomachi, ob defectum fermenti. Vel secundum *Kotsack. de* 🜔*e*, humor 🜔nus terrestris, cum 🜍re vitiato ac specificè corrupto. Nolumus tamen litem hanc dirimere, cum propriè hæc ipsum malum scorbuticum concernant, cujus symptomata sunt à nobis recensita mala, quorum causam proximam in vitiatis humoribus facilè invenire possumus.

MEDIATAS PROXIMIORES *humorosæ* ac *vaporosæ* & hìc locum inveniunt. Humores abundantes primas quasi tenent, vapores his succurrunt, quod fœtor oris præcipuè confirmat.

Hoc itaque cum manifestum sit, meritò nunc inquirimus in *Vias* & *partes generantes & mandantes*, à quibus vapores æquè ac humores hi ortum ducant, & unde proveniant. Quæ si consideremus & examinemus reperimus quod variæ Autorum de hac re sint opiniones.

Nonnulli, qui lienem pro receptaculo humoris melancholici cum veteribus habent, illud viscus accusant, suoque officiô minus rectè fungi statuunt. Cum quibus facit *Bened. Sylvatic. cent. 1. cons. & respons. med. obs. 19.* Adducit authoritatem Hipp. qui *l. 2. prædict.* dicit, *quibus lienes magni, iis gingivæ vitiantur, & os grave olet.* Coincidit *River. l. 12. prax. med. c. 6.* Ad lienis quoque morbos reducit *Hoefer. l. 3. Herc. med. c. 3.*

Alii, in quibus *Barbette* palmam ducit, lienem innocentem excusant & locum generationis humorum vitiosorum ventriculum faciunt, cum glandulis mesenterii tàm conglobatis lacteis, quam conglomeratis pancreaticis, sicut citatus autor hanc defendit sententiam *in prax. suæ libr. 4. cap. 3. p. 140.*

 Para-

Paracelsici juxta consueta principia in liene, ventriculo, epate; ac aliis visceribus infimi ventris, imò per communicationem in tota massa sangvinea, delitescentia ⊖, 🜍 & ☿ium procùl dubio in medium afferent. Nonnulli etiam ♀rum accusabunt ichorosâ humiditate dilutum, in quo ἀνεργήτως salium acrium contagiosorum, vitriolatorum, aluminósorum, imò & arsenialicum delitescant, cujus resolutio putredinem & ulcera facere consvevit.

Verùm de hoc unicuique liberum relinquimus judicium & dicimus qvod omnia propemodum viscera tàm primæ quàm secundæ coactionis ad vitiosam hanc prolem procreandam suum conferant symbolum, vestigiis *Magnifici Dn. D.* ROLFINCII insistentes, qui *in ord. & med. spec. consultator.* variis in locis idem asserit. Inprimis *lib. 8. consult. 6.* satis accuratè & expreßè de hac re ita disserit: *Generantur hi humores in visceribus primæ coctioni destinatis & secundæ, ob δύναμιν πεπονθοίαν, facultatem læsam à frigida intemperie.*

Qvales autem sint hi humores meritò quærimus, & reperimus, qvod humores hi sint melancholici crassi, mixti tamen & sero diluti, in quo Autores medici unanimiter consentiunt, inprimis *Cl. Sebizius in speculo suo medicinæ Practic. part. 4. sect. 5. cap.* 12. eleganter naturam horum describit: Materia peccans est humor melancholicus, sed multô serô eoque acri mordaci & salsô perfusus, & peculiari ac propriô quôdam modô corruptus, qui ἀῤῥήτως est & verbis exprimi nequit: Est enim reverà malignæ venenatæque alicujus qualitatis particeps. Nam simplex duntaxat melancholia si in causa esset, tunc etiam melancholici, lienosi, quartanarii & qui afflictione hypochondriaca discruciantur, scorbutici forent omnes.

Ad hæc

Ad hæc non peculiaria & appropriata requirerentur medicamenta, ſed aperientia, incidentia, attenuantia, abſtergentia & evacuantia ſufficerent. Notandum autem quod humori melancholico interdum etiam alii admiſti ſint, ſemper autem ſeroſi, qui acres & ſalſi. Fuſiùs etiam videri hic poterit *Schenkius in obſerv.* variis in locis.

Sed ſatis de hoc, reſtat nunc ut ad CAUSAS REMOTIORES accedamus. Ad has quod attinet iſtæ nobis occurrunt triplici numero, & ſunt Naturales, Nonnaturales & Præternaturales. Qvibus Supranaturales quidam adjungunt.

NATURALES cauſæ ſub ſe comprehendunt.

Temperamentum, quod melancholicum eſt, adeoq; ad humores melancholicos procreandos aptiſſimum & ſicut δίκη δίκην ὕκ]ει καὶ βλάβη βλάβην, ita à temperamento melancholico melancholici oriuntur humores. De quibus fuſiùs conſuli poterit *Heinr. Regius in fundam. med.*

Ætas ſtata præcipuè his malis obnoxia, invenilis tamen non immunis, quæ ſæpè multifarios in diætâ committendo errores, læſiones dictas quaſi invitat. *Sexum* nobiliorem magis hic moleſtari judicabit *Lud. Mercat.* & *Vid. Vidius* in praxi cum aliis; quia copioſiores in uſu rerum ſex Nonnaturalium committat errores; Sequior tamen ſex9 æquè ob humorum abundantiam, caloris inordinatam actionem ac vitam ſedentariam eosdem inſultus metuere debet. *Hæreditariam diſpoſitionem* non inconveniter incuſant cum *Herc. Saxon. in præl.* alii multi.

RES NONNATURALES ſi conſideremus *Aer* primò nobis in ordine ſe offert; Frigidus imprimis ad excitandos humores non ſolùm multum valet, ſed gingivis etiam præ aliis partibus infenſus eſt, easque perver-

 ſa ſuâ

sà suâ qualitate priùs afficit, quàm interiora & inferiora.

Regio quoque in hunc pertinet ordinem, quæ si frigida, ut septentrionalis & ab aëre maritimo, salsuginoso, exhalationibus variis scatente occupetur humores scorbuticos facili excitat negotio, sicut etiam experientia comprobat, quod talium regionum incolæ omnes propemodum sint scorbutici & morbus hic vernaculus sit & ἐπιχώριος, id quod *Barbette in prax. suæ lib. 4. cap. 3.* expressè asserit de incolis Hollandiæ & Germaniæ inferioris ita: *Hisce inquit regionibus adeò familiaris est scorbutus, ut nullus ferè reperiatur morbus, cui non aliquid scorbutici subsit.*

Eo res jam redit, ut nostræ etiam regiones vix tali titulo se possint subducere, cum plurimi de dictis affectibus scorbuticis conquærantur in hisce regionibus, ita ut illud malum indies longiùs serpere videatur, cum & Thuringia nostra, cœli aliàs clementiâ prædita, ab hoc non sit immunis, imprimis ubi ista undis acribus atque salsis perfunditur, seu ubi stagna & lacus vapores suos aëri communicant.

Aeri inter res Nonnaturales succedit *Cibus & Potus*, sicut hi multum boni in corpore humano possunt efficere; ita è contrario multorum malorum causæ sunt, cum videlicet cibi noxii potusque vitiosus ingeruntur. Sic in humoribus vitiosis scorbuticis excitandis cibus & potus magnæ sunt efficaciæ, ut si adhibeatur cibus crudus, crassus, qui difficilis est coctionis, qualis caro bubula vel suilla fumo indurata, lardum, petasones, farcimina fumo itidem macerata, pisces marini saliti, ut haleces, asellus aliique his similes, ut & reliqua salsa omnia, quippe quæ salsis & acribus his humoribus salsam suam vim communicant, oleumque, ut dicitur, camino ad-

dunt.

dunt. Panis etiam crassus, biscocus, à furfuribus non benè repurgatus, item legumina coctioni resistentia, ut fabæ, pisa, lentes loco cibi adhibita facilè vitiosis his humoribus pariunt aditum.

Hic probè notandum, quod factâ ciborum in os ingestione, masticatione & deglutitione, diligenter cavendum sit, ne cibi particulæ quædam in ore remaneant, dentibus adhæreant aut in his excavatis retineantur; Ibidem enim facilè putredinem remanens res cibaria acquirit, quæ dentibus & gingivis communicatur, à quâ oris fœtor excitatur, atque ita vitii robur armatur.

POTUM noxium quod concernit, ille est cerevisia crassa, ex undis squalidis cocta, minus rectè defæcata & cui parùm lupuli adjecta, item aqua turbida, salsa & palustris, quæ omnia rem deteriorem reddere sunt aptissima, ideoque cibus eligendus & potus utilis, de quibus autem in diætæ recensione fusiùs erit agendi occasio.

Qvies & motus in rerum nonnaturalium numero consideranda meritò sunt: medium hic tenere videtur optimum, nam non nimius solum motus, verùm etiam nimia quies corpus ejusque facultates reddunt languidas, quibus ita constitutis humores indies depravantur, & sic alterna quod caret requie non est durabile. Propterea & nimius motus & nimiaquies fugienda, mediocritas sanitatis asylum expetenda.

Somni & vigiliarum eadem est ratio: Sicut enim moderati somni beneficia admiranda, ita incommoda ab excessu orta aut defectû detestanda. Inprimis somnus meridianus post prandium non admittendus, ἀγρυπνία etiam corrigenda, cum ista humores cumulare soleat.

Nunc attendenda veniunt *Excreta & Retenta*, quæ si minùs rectè se habeant, fenestram malis his humoribus aperiunt, corrupta enim toti corpori humano maculam & labem aspergunt. Præcipuè sanguis menstruus lunari debito si non respondeat, quod plerumque & hoc malo affectis evenire solet, liberale his humoribus conferunt symbolum. Defectus sudoris justo tempore, non immeritò accusatur à multis.

Agmen claudunt *Animi Pathemata*: Ira & tristitia humores vitiosos accumulant & his procreandis strenuè inserviunt, ideoque qvi sapit, aut cui salus sua curæ cordiqve est, fugiat, nam latet angvis in herba.

RES PRAETERNATURALES nunc etiam attingendæ. Sed qvis qvæso has omnes brevitati si velit studere recensebit, qvis tàm varios affectus, tàm varia symptomata qvæ in generandis vitiosis humoribus conveniunt, ordine enumerabit? Propterea desiderium nostrum expleat *Magnif. Dn.* D. ROLFINCIUS, qvando *in ord. & meth. med. spec. consult. libr. 8. consult 6.* ita dicit: *Præternaturalis causa est intemperies ventriculi & intestinorum.* Hoc non solùm in loco jam citato satis explicat, verùm etiam seqventi consultatione septima evidentissimè illustrat, inqviens: *Imprimis in culpa est ἀντιπεριστάσια jecoris in calidum, ventriculi in frgidum succum alimenta mutans, unde plurimi hetrogenei humores colliguntur, lienis sangvificatio vitiatur & non levis oritur ventriculi infirmitas, ob qvam prima coctio non ritè peragitur, sed ejus loco fit μέλυνσις. In liene deficit πνευματώσις, colligitur sal fixum & ☿ coagulatus, qvi nonnunqvam resolutus liqvescit & aliis serosis humoribus dilutus totum corpus pervagatur.* In aliis causis p. n. nolumus prolixio-

lixiores esse in recensendo, cum ex scorbuti ipsius historia abundantissimè innotescant.

CAPUT IV

differentias aggreditur.

DIFFERENTIAS læsionis oris scorbuticæ si quis considerare velit, numerum earum innumerum propemodum esse reperiet, multa enim habet symptomata, quæ nonnunquam adsunt, ideoqve generice tantùm loqvamur, dicentes, qvod læsio oris scorbutica sit respectû GENERIS considerata vel *sine symptomatibus vel cum symptomatibus* subseqventibus.

SUBIECTUM qvoad aliæ non dantur, qvam hæ, quæ distinctas oris partes læsas ostendunt. Qvæ ad CAUSAS spectant differentiæ desumi possunt *à modo generationis*, ita ut malum illud sit vel *hæreditarium*, vel *communicatum* & *acquisitum*. *Hæreditarium* dicitur, cum homo à parentibus semen mali accepit, qvod ostendit & truncum & caules, ut cum *Magnif. Dn.* D. ROLFINCIO ex supra allegata *consult. 6. libr. 7. loqvar*, formavit, cumqve à mammis matris suæ pependit, lac multo ♀o conditum suxit. *Communicatum* appellatur, qvando ab homine infecto per contagium illud accepit, id qvod facilè fieri potest, cum valde contagiosum sit, ita, ut si qvis cum infecto eodem utatur poculo, illicò coinqvinari possit. *Acqvisitum* deniqve dicitur, si quis ex errore in diæta commissô illud sibi comparavit.

A tempore invasionis qvoqve petendæ sunt differentiæ, sicqve læsio est vel *recens*, vel *inveterata*: *Recens* dicitur, quæ adhuc est in principio, & haud ita pridem cor-

pori

pori humano bellum indixit classicumqve cecinit. *Inveterata* est, qvæ ex longo tempore altas jam egit radices & jus possessionis sibi vindicavit.

Ab ipsa qvoqve gingivarum exulceratione nonnulli accipiunt differentias, & distingvunt inter *exulcerationem corrosivam levem & exulcerationem gangrænosam. Corrosivam levem* dicunt, qvando ulcera gingivæ proveniunt ab humoribus acribus, salsis & impuris, qui membranas gingivarum erodunt & materiam ad exulcerationem præbent, quæ si evacuetur, exulceratio desinit & gingiva consolidatur. *Gangrænosam dicunt*, qvando exulceratio talis fit incurabilis, latiùs serpit & in cancrum permutatur.

A dentium deniqve læsione desumunt nonnulli differentias, ita ut dentes corrumpantur vel *nigredine*, vel *vacillatione*, vel *excisione*, verùm cùm hæ magni non sint momenti, longos sermones de his non faciamus sed ad alia properemus.

CAPUT V

signa enucleat Diagnostica & Prognostica.

SIGNA nunc læsionis oris scorbuticæ aggredi & ordo postulat & necessitas, anteqvam curationem suscipiamus, *μόνος γὰρ ὁ τῶν σημείων ἔμπειρος εἰκότως ἐπιχειρέει* *solus enim is qvi signorum cognitionem habet curationem ritè aggreditur*, ut rectè dicit *Cous* in l. *περὶ ἰατρῦ* sub finem,

Distribuimus signa more conveto in DIAGNOSTICA & PROGNOSTICA.

DIAGNOSTICA quod attinet, notamus, quod scorbu-

ſcorbutus conſideretur vel *genericè*, ita ut totum corpus occupet, vel *ſpecificè*; quatenus una ſaltem ejus ſpecies manifeſtè ſe prodens & in hoc vel illo membro reſidens cernitur. *Priori modo* ſcorbutum conſideratum cognoſcere res eſt difficilis, cum tot habeat conjuncta ſymptomata; ut nihil certi, an ſub hoc vel illo comprehendatur, aſſeri poſſit, & hæc vel nunquam, vel rariùs in omnibus ſubjectis concurrere ſoleant. *Severinus Eugalenus in tractatu ſuo de Scorbuto* quadraginta novem deſcribit ſymptomata, & certè tanta eſt ſcorbuti ſimulatio totq; mentitur ſymptomata, ut multoties medicos decipiat, jam enim pleuritidem æmulatur, jam colicam bilioſam, jam veram paralyſin, ita ut juratò hos affectus adeſſe affirmare aliquis poſſet. Præprimis arthritidem quæ vaga & ſcorbutica dicitur accuratè imitatur, quà de nervosè ſcripſit *Excellent. Dn. D. Mollenbroc. in tractatu peculiari.*

Sed cum difficilia etiam inveſtigare cordati ſit medici, accedamus jam ad rivulos, qvos emittit fons ſignorum diagnoſticorum, ſignaque principaliora quæ partim læſioni noſtræ ſunt ſpecialia, partim generalia, cum ſcorbuto ipſo communia conſiderabimus.

GENERIS itaque ratione, præter autopſiam, vitia oris demonſtrant: Ipſa diſpoſitio ægrotantis, hunc enim ſi quoad alias partes ſcorbuticum eſſe obſervat Medicus, certior eſſe poteſt, læſiones oris ſcorbuticæ materiæ adſcribendas eſſe, uti benè notat *Heurn. in praxi.*

Reſpectû Generis quoque ægroti os intuenti facilè apparebit, præſertim ſi relatio propria accedat, an longa & inveterata, an recens genita, incipientia & in fieri adhûc conſtituta ſint ſymptomata.

SUBIECTI ſigna in avtopſia plurima ex parte

consistunt, ubi enim affluxus materiæ, ibi tubercula, ibi erosio cutis, ibi putredo carnis, ibi corruptio ossis, vacillatio dentium & similia contingunt, quod nunc fit solum in unâ vel alterâ parte, sæpius in pluribus simul.

CAUSARUM examen copiosam signorum afferre potest congeriem; Prout enim temperamentum, dispositio hæreditaria, modus utendi res sex nonnaturales, contagium, morbosæ dispositiones, aut prægressæ, aut adhuc præsentes, se habent; Eatenus, si legitimum examen instituatur facilè apparebit, quæ causæ in nostro affectu accusari qveant. Symptomata etiam de quibus ægroti conquæruntur, certiorem facere possunt medicum inquirentem.

Sunt etiam in singulari consideratione, signa ex urina desumta quibus quidam ea adjungunt, quæ ab investigato pulsu proveniunt. Quæ tamen potius valent in tantum, non in totum sæpè, præcipuè quæ ab urina sunt, tàm ipsum scorbutum, qvàm à nobis descriptas oris læsiones scorbuticas manifestantia, fallunt sæpè. Dicendum tamen de hisce.

Pulsus varietatem talem amat, ita ut nonnunquam sit magnus & robustus, interdum etiam debilis, prout humores sunt dispositi, plerumqve tamen sit inæqualis.

Urina sicuti in ipsis scorbuticis, & hîc etiam variat, variantibus accidentibus & humorum dispositione, jam enim tenuis est, jam crassa, jam clara, jam turbida cernitur, nonnunqvam rubrum, nonnunqvam alium inducit colorem, sicut nigrum habuisse nonnullorum scorbuticorum urinam, testatur *Deckerus in notis ad prax. Barbett. pag. 142.*

Inter-

Interdum arenulæ in □ apparent rubræ, nonnunquam aureo colore imbutæ medicos decipere ſolitæ, dum viſis his arenulis de calculo renum aut veſicæ ſuſpicantur. Verùm rectè monet ultra laudes poſitus Athenæi Salani SENIOR *in loco ſupra citato*, qvod ſangvis ſcorbuticorum fertilis ſit arenis copioſis, ut Euphratis aqua, nec putandum eſſe illicò calculum adeſſe. Sicut enim non omnis pingvedo indicat colliqvationem partium, ita nec arenulæ calculum, præſertim ſi absqve dolore excernantur.

Tales arenulæ qvandoqve etiam in cute apparent ſcorbuticorum, de qvibus accuratiſſimè & elegantiſſimè ſæpè citatum *Magnif. Dn.* D. ROLFINCIUM differentem audiamus *in ord. & meth. med. ſpec. conſult. libr. 8. conſultat. 6.* Scorbuticorum, *inqvit*, ſangvis plenus eſt arenulis, egrediuntur verò ex peripheriâ, qvia facultates naturales irritatæ ad propinqviora detrudunt: ex poris procedunt, qvod facultates non rectè fungantur ſuô officiô, cum excrementa hæc vel ad alvum vel ad renes pertineant. Hæc per cutim evacuatio non adeò difficilis eſt: ambitus qvippe ſuperficialis à calore dum aperitur, tumultuantibus humoribus, colliguntur lapilli, donec cuticulam ejusq; foveas obſideant liberiùs.

In ſpecie autem ſi ſcorbutus ſit cognoſcendus, res videtur facilior, ſicut in noſtra læſione, ubi ſigna depravationem ſcorbuticam indicantia ſatis manifeſtè apparent. Nam ſi gingivarum cruentatio aut exulceratio, dentium nigredo, vacillatio & exciſio, aut oris fœtor in homine appareant, intrepidè depravationem ſcorbuticam, obſervatis aliis ſupra allegatis accidentibus, adeſſe, quis non aſſeverabit? ſed de his prolixiores eſſe nolumus & accedimus ad

PROGNOSIN. Hanc quod concernit, more consvetô triplici modô illam instituimus & consideramus *1. ratione salutis & mortis. 2. ratione longitudinis & brevitatis. 3. ratione modi eventûs.*

Nolumus hic repetere considerationem genericam ac specificam, sed qvæ ad nostras adductas oris læsiones præcipuè spectant, potiùs adducemus.

SALUTEM itaque & MORTEM quod concernit: Sicuti scorbutus est satis periculosus, imò inveteratus incurabilis. Ita à nobis allegata symptomata scorbutica singulari periculô non carent, & si inveterata sint, curam plenariam raró admittunt; Præcipuè si causæ sint vel hæreditariæ vel inveteratæ aliàs, & si nova semper materia peccans pabuli adinstar ad partes læsas adfluat. Si autem recentia mala, tale periculum non metuendum. Ætas florens, virium robur, alteratio post assumta medicamenta ad meliùs, spem pollicentur bonam, notantibus *Heiurn. Hoefero, Sylvatico, Horstio*, ac aliis. Malum omen est si maculæ tàm in toto corpore qvàm etiam præcipuè in ore ac faucibus reperiantur ex puniceo livescentes, observantibus *Foresto, Schenckio, Riverio, Borello, Rhodio* ac permultis aliis. Livorem faucium rectè pro periculoso signo habent *Brunner. in cons. & Ballon. in observ.*

LONGITUDINIS & BREVITATIS ratione, eôdem ut supra diximus modô consideramus nostros affectus. Malum scorbuticum totum corpus si occupet & inveteratum aut hæreditarium sit, longis ac chronicis affectibus meritò adnumerantur recensita scorbutica symptomata. Brevior tamen curatio promitti potest, si læsiones dictæ adsint, nec multum inveteratæ, præcipuè si sedulò adjungantur, qvæ ipsum malum scorbuticum respiciunt remedia.

MODUM

Modum Eventus si aspicimus, & qvomodo ad salutem vel mortem tendere qveat, consideramus, fateri cogimur, qvod scorbutus in se consideratus, haud raro lethalem exhibeat interitum, præcipuè si in hydropem, atrophiam, cachexiam aliave degeneret mala, & materia peccans, nec per motum naturæ qvasi criticum, nec per vomitum, alvum, hæmorrhoides, menstrua evacuetur justô tempore. Quæ verò de scorbutico malo hic diximus, eâ læsionibus oris scorbuticis, à nobis allegatis æqvô jure accommodari poterunt. Hôc tamen observato, quod de harum constitutione ac accidentibus, respectû scorbuti in essentia considerati, mitiùs judicium prognosticum sit ferendum.

Caput VI

curationem complectitur & fontem aperit Chirurgicum.

QVemadmodum Viator viæ ignarus metam sibi propositam haud feliciter attinget, nisi viæ præmonstratorem sibi conciliet & hujus ductum seqvatur, ita altiora medicinæ sacra perlustrare, adque praxin medicam pervenire si velimus, rebus nostris meliùs non consulemus, qvàm si ductores nobis eligamus, qvi ad arcana curatoria viam ostendunt. Tales sunt tres illæ notæ Indicationes, ut Curatoria, Praeservatoria & Vitalis.

Curatoria ex his ad præternaturalia corrigenda, pravas dispositiones emendandas & sanitatem adjuvandam nos perducet. Praeservatoria causas extirpare jubebit, humores peccantes imminuet, totisque

viribus ut hoſtis profligatur, incumbet. VITALIS denique in hoc ſuum obſervabit officium, ut omnia quantum poſſibile ad ſtatum naturalem reducat roburque partibus addat.

Materiæ præſidiorum deſumendæ ex tribus conſvetis fontibus, ut CHIRURGICO, PHARMACEUTICO & DIAETETICO.

CHIRURGICUM FONTEM ſi adeamus, illicò occurrit nobis V. S. quæ num licita ſit, in dubium vocat *Barbette in praxi ſua lib. 4. cap. 3.* inquiens: *Venæ ſectio non prodeſt*: Verùm cum aliorum magnorum etiam Virorum judicio V. S. firmô ſtare poſſit fundamentô, meritò iisdem calculum adjicimus niveum, & dicimus, quod V. S. non ſolùm adhiberi omninò debeat in eo ſcorbuto, qui totum corpus occupat, verùm etiam in ea læſione ſcorbutica, quæ os cum partibus ſuis affligit, de qua nunc nobis ſermo eſt. Ideoque tempore commodo modica ſanguinis quantitas educi poteſt, & quidem in ſcorbuto toti corpori inhærente ex mediana vel ſalvatella manus ſiniſtræ, & ſi fœmina hôc corripiatur malô cui menſes ſubſiſtunt, ex ſaphenis pedum poteſt fieri evacuatio. Si autem oris læſionem ſcorbuticam ſolam conſideremus, poſſunt quidem pro temperatione humorum venæ prædictæ etiam aperiri, vel poſſunt tantùm venæ ſublinguales aut ſaphena malleolaris ſecari, ex quibus ſanguis ad ℥ III. vel IV. poteſt emitti, habitâ ratione aliarum circumſtantiarum.

Generoſiora remedia præcipuè in ulceribus oris ſcoburticis exhibet *Severin. in Chirurg. efficaci.* Recenſet quoque quædam *Ferrius tr. de arthrit.*

Autores aliàs in ſcorbuto commendant *cucurbitulas* variis in locis applicandas, *hæmorrhoidum apertionem, ſcarificationes & frictiones*, imò non diſvadent *fontanellas*, præſertim

ſertim in principio morbi, eſſe excitandas. In læſione oris ſcorbutica, hæc recenſita eatenus poſſunt adhiberi, quatenus humores melancholici, ſeroſi & acres temperandi, vel è corpore educendi, ne ad partes alias vagabundi pro more tranſeant, iisque moleſtiam creent. Præ aliis verò *ſacrificationes* in ſcapulis locum habere queunt, ſiquidem conſtat, quod adhibitis his gingivæ eò citius à malo ſuo ſint liberatæ. Coincidunt hîc *Hoefer. in Herc. med. Blaſius, Beckerus* aliique veteres æquè ac recentiores. *Veſicatoria* in nuchâ & brachiis applicata revellendo ac derivando plurimum valere in talismodi exulceratione ſcorbuticâ, aliquoties obſervavit *Nobiliſſ. Dn.* PRAESES.

CAPUT VII

ex fonte Pharmaceutico depromit medicamenta generaliora.

CONvertimus nos nunc ad FONTEM PHARMACEUTICUM, ex quo generoſiſſima haurire licet remedia. Antequam autem rem rectè aggrediamur, præmittimus, quod dupliciter curationem inſtituere velimus, *generaliter & ſpecialiter*, & ſic in hoc capite conſiderabimus medicamenta generaliora, quæ humorum præparationem, evacuationem & correctionem reſpiciunt, in ſequenti autem capite remedia, quæ ſpecialiter ad oris læſionem ſpectant ſubjungemus. Quorum omnium ſymptomatum curationem accuratè explicatam reliquit *Heurn. tom. I. oper. lib. de morb. ocul. aur. & oris c. 11.*

Cum autem res ante in priſtinum ſtatum locari non poſſit, quam noxia & naturæ inimica è medio ſint ſublata, & effectus non tollatur, niſi cauſa removeatur, *Evacuan-*

cuan-

cuantia optimè nobis inservient. *Lenientia* autem in principio utiliora putamus, quàm illicò adhibita purgantia fortiora, cum ista interdum plus detrimenti quam adjumenti ægris intulisse, notum sit ex observationibus Practicorum. Talia lenientia possunt esse sequentia.

℞. *diagryd.* ♀*at.* gr. *VI.*
magist. gialapp. gr. *V.*
elæosach. cochl.
nasturt. an. gr. iij
M. F. Pulvis D. in charta. S. Lind Pulver auff einmahl.

Pilulæ si placeant tales possunt concinnari.

℞. *MP.* ♀*ar. Qvercet. cochicar. a.* gr. vj.
extr. Panchymag. Croll. gr. iv.
Misc. F. cum s. q. syr. cochl. Pilulæ mediocres D. in pyxide Sign. S. Laxier-Pillen.

Cum nonnullorum ægrorum os planè à pulveribus & pilulis abhorreat, potio seqvens substitui potest.

℞. *rad.* v. *aperient. an.* ℥ß.
herb. nasturt.
becabung. an. p. iij.
chelidon. p. ij.
fl. cichor.
bugloss. an. p. iiß.
summ. cent. min. p. I.
fol. senn. s. s. ℥ß.
Coqv. in suffic. qvant. △*æ cochl. Colatur.* ℥jv. *add.*
extr. Rhabarb. gr. vij.
Jalap. gr. iv.
Edulc. parùm.
D. in fictili S. Laxier-Träncklein auff 2. mahl.

Si

Si Bolus placeat, adest sequens.

℞. *conserv. cochlear.*
rosar. an. ℥ß.
pulv. laxat. vegetab. Magnif. Dn. D. Rolfinc. g. xv.

Misc. F. Bolus D. S. Laxierbissen auff 1. mahl.

Qvod in singulis antiscorbutica admisceam, nemini mirum sit, siqvidem hoc admonitione clarissimorum Virorum permotus facio, qui facilius malum extirpandum dicunt, si singulis medicamentis antiscorbutica addantur, quæ simul bellum vitiosis humoribus indicunt. Hæc medicamenta quomodo operentur, & quæ specifica sint, nervosè explicavit *Frid. Hofmann. Archiater Hallens. meth. med. l. 1. c. 19.* Lapidem bezoar singulare hic esse remedium recenset *Hoeferus in Herc. l. 3. c. 4.*

Post lenientia succedunt *præparantia*, quæ singulari vi & qualitate scorbuticis malis inimicâ pollent; variè possunt parari pro lubitu, sequens itaque Spiritus posset inservire, cum multum facere ad scorbuticos humores præparandos videatur.

℞. *cort. fraxin.*
tamarisc.
citr.
rad. fraxinel.
capp. an. ℥ iß.
polypod. qvern. ℥ ij.
raph. sylvestr. ℥ iij.
herb. cochlear. m. iiß.
sceletyrb.
nasturt.
beccabung.
acetos.

scolopendr. a. m. ʒß.
summ. cent. min. p. iij.
bacc. laur.
junip. an. ʒvj.
sem citr.
sinap.
card. bened. an. ℥ß.
caryophyll. ʒjß.
cinamom.
nuc. Moschat. an. ʒiij.
laccæ granulat. ʒj

Concis. & contus. digerantur in arenâ cum vini generos. lib. VIII. *& vulg. lib.* III. *per triduum, deinde destillentur ex arena per alembicum, & servetur liqvor ad usum. Dos. g. 20. ad 30. in vehiculo convenienti.*

Plura qui desiderat, adeat *Chimiam in artis formam redactam Magnif. Dn.* D. ROLFINCII, ubi multa præclara antiscorbutica specifica reperiet, ut *mistur. antisceletyrb. in lib. 4. sect. 4. cap. 9. Elixir. antiscorbut. in lib. 4. sect. 2. cap. 13. & Spirit. scorbut. in lib. 3. sect. 1. artic. 2. cap. 20.* Quibus rectè adhibitis malum dare victas cogetur palmas. Coronidis loco addemus vinum aliquot medicatum & *pilulas antiscorbuticas D. Timæi* aliàs celebres. Vini medicati descriptio est talis.

℞. *herb. cochlear.*
nasturt.
fumar an. p. iij.
rad. cichor.
polypod.
scorzoner an. ʒij.
raph. rustic. n. 1.
flor. genist.

cont.

cent. min.
cichor. an. m. ß.
cort. aurant. ʒ j.
cinamom. elect. ʒ I ß.
Concis. contus. D. in charta S.
Species zu vier Kannen Wein.

Pilulæ antiscorbut. Timæi sunt tales

℞. *MP. melanog. Querc.* ʒ I ß.
extr. fol. Senn. ʒ ß.
resin. Jalap. gr. vj.
☿ ⊖ *lat.* gr. xiij.
⊖ *succin volat.* ℈ j.
sem. nasturt.
cochlear.
sinap. an. ℈ ß.

Misc. F. cum aliqua aqua antiscobutica vel elix. propriet Paracels. Massa. Dosis ad ℈ j. Similia purgantia describit *Franc. Rachin. tr. de cur. morb. qui purg. comit.*

Præparatis nunc humoribus, de iisdem educendis erimus solliciti, id quod fieri poterit per *purgantia*, quorum quasdam damus formulas.

In forma pilularum si desideretur medicamentum purgans, valdè erit proficuum, quod habet *Magnif. D.* D. ROLFINCIUS *in ord. & meth. med. spec. consult. lib. 8. c sult. 7.*

℞. *pil. tartar. Quercet.*
extr. panchymag. Croll. an. ℈
resin. gialap. gr. iij.
☿ ⊖ *lat.* ℈ ß.
spir. cochlear. gt. iiij.
sir. viol. solut. q. s.
F. Pilul. num. XXI.

 Potio-

Potione qui delectatur, sequenti uti poterit.

℞. *fol. Senn. s. s.* ℨiij.
rad. V. aperient. an. ℥j.
rhabarb. Alex. ℨj.
Coqv. in ▽. *fumar. q. s. colatur.* ℥iijß. *adde*
sir. cichor. c. rhabarb. ℥j.
essent. gialap. ℨj.
elæosach. cochlear. gr. iv.
F. Potio. D. in vitro S. Purgier-Tränklein.

Per os sumenda æger si recusaverit, sequens clyster applicari poterit.

℞. *herb. malv.*
alth.
chamædr. an. mß.
fumar.
melilot. an. p. iij.
flor. rosar.
chamæm. an. p. ij.
summ. cent. min. m. j.
rad. polypod.
asparag.
buglofs. an. ℥j.
fibr. hellebor. nigr. præp. ℨij.
prunor. damasc.
fic. pingv. an. n. x.
Coqv. in suffic. qvantit. aquæ fontan.
colatur. ℔. j. *add.*
elect. diaphœnic.
bened. laxat. an. ℥j.
🝆 *aneth.*
viol. an. ℥ß.

☉ ♀i.

⊖ ♀i ʒj.
F. Clyster, tepidè applicetur.

Cum etiam per superiora, ut per vomitum egregiè possit fieri evacuatio, sequens pulvis non absqve operatione erit.

℞. ☿. vit. rit. præp. gr. jv.
elæosach. fænic. gr. iij.
Misc. F. Pulv. D. S. Brechpulver.

Bolus cui arridet, seqventi utatur.

℞. *croc. metall. absinth.* g. iij. *consf. ros.* ⊕*lat.* ʒj.
Misc. F. *Bolus. D. in fictili lati orificii S.* Brechbissen.

Ut etiam in forma liquida medicamentum sit in promptu, potio sequens adhiberi potest.

℞. ▽. *bened. Ruland.* ℥ij.
sir. de fumar.
oxymel. sqvillit. an. ℥ß.
M. F. Potio D. S. Brech-Träncklein auf einmahl.

Per sudorem & urinam cum multi humores vitiosi & noxii evacuentur, & de his quædam addere libuit.

℞. *spir. cochlear. nasturt. an.* gt. xv. *chelidon. min.* ℈ß. *tinct.* ♁ii. *correct.* g. vij. *m. d. in fictili. S.* vermischter Schweiß-Spiritus.

℞. ⊖*is cochlear. volat. C. C. volat. a.* g. jv. *pulv. bez. Senn.* g. vj. *M. D. S.* Schweißpulver auff 1. mahl.

Potionem si quis desideret, talis sit

℞. ▽. *card. bened.*
scorzoner
flor. sambuc. an. ℥ß.
theriac. recent. ℈j.
Misc. F. Haustus D. in fictili. S. Schweiß-Mixtur.

Sequuntur nunc *Diuretica.*

℞. ▽. *petroselin.*

apii

asparag.an ℥ß.

spir. alkekeng. ʒv.

⊖*is* ℈j.

essent. oc. 69. ʒß.

Misc.D.in fictili S. Mixtur zum Wasser treiben auff 3. mahl allzeit des Morgens.

Pulvis Diureticus talis esto.

℞. ⊖*is ononid.*

saxifrag.an. ℈ß.

lithosperm. gr. vj.

magist.oc.69. gr. xv.

Misc.F.l.a.Pulvis D.S. Sonderlich Treibpulver auff vier mahl.

Huic etiam succedere aut substitui potest sequens.

℞. ⊖*is succin.* ℈ß.

▽. *petroselin.* ℥ß.

M.D.in vitro S. Harntreibend Wasser.

Evacuatis sic humoribus ad *alterantia* esset accedendum, verùm prolixitate in præscribendo hic non opus, cum his repletos inveniamus practicorum libros. Unicum exhibemus, quod ut singulare quoddã & medicamentum magnarum viriũ commendat sæpè citatus *Magn. Dn.* D. ROLFINC *in ord. & meth. med. spec. consult. lib. 8. consf.* VI. & plura cupientes lectorem eò remittimus, ubi desiderium satis explebitur.

℞. *rad. V. aperient. an.* ʒij.

raph. rustic.

chelidon. maj.

cichor. an. ʒiij.

fol. cochlear.

nasturt.

chelid mai.

sem. bon. ℥ij.
fragor. abiet. m. v.
formicar. canth. I.
Infund. in s. q. ▽. *cochl. dest. & usui reserva.*

Caput VIII

ex fonte pharmaceutico promit medicamenta læsionem oris scorbuticam spectantia,

Supra diximus, quod sub læsione oris scorbuticâ comprehensuri simus cruentationem & exulcerationem gingiuarum, nigredinem, vacillationem & excisionem dentium oris, denique fœtorem, & exulcerationem in cavitate palati. Ideoque de singulis breviter dicendum.

In *cruentatione & exulceratione* gingivarum, faucium quoque varia præscribi solent, cum & simplicia & composita dentur quamplurima, quæ huic malo apta sunt resistere. In simplicium recensione prolixi esse nolumus, cum omnium Practicorum & Botanicorum libri his referti sint, ideoque ad composita statim accessum facimus, quæ variè possunt fieri. Sicuti singularia collecta videri possunt apud *Hæfer. loc. cit.*

In cruentatione gingivarum.

℞. ▽. *plantag.*
prunell.
fol. querc. an. ℥v.
spec. chalcant. vitriol. an. ℈j.
mell rosat. ℥j.
alum. ust. ℈ß.
Misc. F. Gargarisma, quo colluatur os.

Cum autem exulceratio plerumque comes esse soleat

leat cruentationis gingivarum, ambas connectemus, ne brevitatis lineas transeamus, unicum hoc addentes, quod facta puris evacuatione gingivæ probè sint mundandæ, quæ mundificatio cruentationem simul prohibebit. Sequens itaque ex usu esse potest.

℞. *tinct. granul. lacc.* ℥ß.
flor. aquil.
rosar. rubr. an. ʒß.
spir. cochlear. ʒij.
Misc. D. S. Mund-Wässerlein.

Vel

℞ *herb. plantag.*
prunell.
sangvisorb. an. m ß.
rad. pyrethr.
tormentill an. ℥ß.
flor. papav. rhœad.
rosar. rubr. an. p. iij.
alum. ust. ℈j.

Stent in digestione lenis caloris, donec liquor rubeum acquirat colorem, transmittatur per linteum subtile, & cum refrixerit, indatur vasi vitreo, servetur ad usum S. ut supra.

Uberiora qvi desiderat, adeat præter alios *Riv. l. 6. prax. c. 4. & 5.*

Dentes si vacillatione & subseqvente excisione corripiantur firmari possunt sequentibus, ut

℞. *rad. ir. florent.* ʒj.
lign. aloes ʒß.
thur
mastich an. ℈iij.
cinamom ʒiß.

Pul-

pulveris. pulverisentur M. F. Pulvis D. S. Sonderlich Pulver die wackelende Zähne damit zureiben auff etzliche mahl.

Singulare experimentum *Fuchsii* est ad labiles dentes confirmandos, si folia bistortae in pulverem trita dentibus affricentur.

Decoctum seqvens etiam ex usu erit.

R. *fol. myrt*
salv.
bistort.
herb. burs. past. an. p. iij.
rad. pentaphyll.
lapath.
torment. an. ℥j.
Coqv. in vino rubro styptico. Colatura servetur ad usum S.
Wässerlein die Zähne zu befestigen.

Nigredo dentium cum corpus alias elegantissimum possit fœdare, & sexus sequior elegantiæ inprimis studiosus & deditus qvodvis propemodum aliud malum tolerаret quam hoc, de eâ etiam auferendâ cogitabimus. Ex variis eligimus sequentia

℞. *rad. ir. flor.*
cyper. an. ʒiß.
C. C. usti,
mandib. luc.
mastich. an. ʒj.
cremor. ♀*i.* ℈iv.
M. F. Pulvis D. S. Pulver wieder die schwartzen Zähne.

Secreti loco nonnulli habent *cineres stipitum rosmarin, nicotianæ, origani, hyssopi, menthæ ac salviæ. item succum*

raphani

raphani in qvo sal solutum est, ex quibus quilibet eligere potest quædam pro lubitu.

Commendatur etiam *pulvis dentifricius Augustanorum*, & ille quem habet *Schröderus in pharmacopœa med. chymic. lib. 2. cap. 77.* cujus descriptio est seqvens.

℞. *silic. fluviat. calcin.* ℥iij.
lap. pumic. præp. ℥ß.
rad. jr. flor. ʒij.
☍. *stillat. ros. vel lign. rhod.* ℈ß.
M. F. Pulvis subtilissimus S. ut supra.

Spir. ♎ris aut ⊖lis in instanti dentes dealbare, ab omni sorditie liberare & à carie præservare, testatur *River. l. 6. prax. med. c. 2.* Singulare quoque dentifricium præscribit *sect. 6. tyroc. pract. c. 9. Caspar Bravo de Sobremonte Ramirez*, quod æquè nigredini dentium ac putredini gingivæ & exulcerationi partium oris resistit.

Tandem devenimus ad oris fœtorem, qui ut mortali generi summe molestus è medio tollendus.

Perfici hoc potest pulvere sequenti

℞. *rad.* ℈*r. flor.* ℈ij.
cinamom. ℈iij.
nuc. mosch. ℈j.
caryophyll. ℈j.
cort. Aurant. ℈ß.
lap. prunell. ℈ß.
sacch. rosat. ℥ß.
☍ *still. menth.*
caryophyll. an. gtt. vi.
M. F. Pulvis D. S. Pulver wieder den stinckenden Odem.
ambra & moschus pro lautioribus addantur.

CAP.

Cap. IX

cum diæta concludit.

DIAETA cum nonnunquam medicamentis præstet, ejus habenda est ratio: Consistit ea in *sex rerum nonnaturalium* consideratione.

Aer sit temperatus, purus, qui si non detur naturalis, arte hic contemperandus, & vel herbis dispersis vel accensis odoramentis comparandus.

Cibus sit facilis coctionis & bonæ nutritionis, qualis caro bubula non fumo indurata, sed elixa aut assa, vitulina, gallinarnm &c. Panis sit siligineus, clarus & optimus, è leguminibus eligenda, qvæ in generosum apta sunt converti sanguinem. In usum trahi possunt ova sorbilia, embammata ex nasturtio, raphano rusticano, sinapi confecto, & id genus alia salutaria.

Potus comparari potest utilis, qualis vina mediocria, parcè adhibita, medicata etiam cum convenientibus ingredientibus, item cerevisia benè cocta, defœcata & cui multum lupuli adjecta, potest etiam plantis antiscorbuticis melior reddi, si hæ illi addantur.

Motus & qvies alternis se suscipiant vicibus, ut & *somnus & vigilia*. *Alvus* servetur libera & lunare tributum ordinariè fluat, si secus eveniat, commodis medicamentis partes in qvibus vitium hæret, admonendæ. *Veneris* quoque gaudia mediocritatem non excedant. *Animi pathemata* temperentur justô rationis frenô, & inprimis iræ, mœstitiæ, terrori & his similibus affectibus nocivis dicatur VALE.

Cum autem brevitatis promissum vellicet & calamum manû quasi extorqveat, finem hîc dissertationi nostræ imponimus, & DEO T.O.M. gratias agimus maximas pro axilio præstito, summoperè rogantes, ut & imposterùm labori benedicere & omnibus nostris inceptis divinum favorem addere non dedignetur.

FINIS.

QVi fons Scorbuti, quei possint ora peresa
Scorbutô refici, differis ore TUO.
Acclamans cœptis Phœbi TIBI spondet honores;
Hinc, Patriæ ut reddas commoda mille, precor.

ita Nobil. Dn. Doctorando animitùs exoptat

PRÆSES.

Pri-

PRimam aciem Pallas ſtruxit. Mediam armat Hygea.
Ultima ſigna tibi Cypris amica regit.
Qvis ferat oppoſitis ſeſe bellator in armis,
Suſticatve tuas numina tanta duces?
Non ego. Sed triplici ê certamine porrigo palmas
Victori, & fati ſtamina certa precor.

proper. addeb.

PHILIP. MULLERUS, P.P.

Qvas

QVas Tibi non debent laudes, Clarissime SCHARFFI,
Pierides? Phoebus quâ Te non laude coronet?
Et queis non cingant gratis Tua Tempora sertis
Eurynomæ Gnatæ? non nunc mihi, Prime Meorum,
In laudes libet ire Tuas, gratantia poscunt
Carmina Pæoniæ chartæ, qvæ mentis acumen
Monstrant insigne, & superans feliciter annos,
Teque novis Titulis Galeno Interprete donant:

Et

Et modò ſi liceat Muſæ qvoq; paupertinæ
Votorum tenui verſu ſubjungere ſummam:
Regnator Superum non ære ſed arte redemtos
Ex omni, voveo, voto fortunet honores
Et tua ſucceſſu porrò conata coronet,
Ne cadat hæc laudum boreæ vel fulminis ictu
Pyramis, aut livor ponat ſufflamina famæ.

Clariſſimo Dn. Doctorando, Fautori certiſſimo Amico ſuo atqve ſympatriotæ ſummopere honorando

ηὐτοσχεδίασε

M. JOH. CHRISTOPH. Zellmann/ S.S. Th. Cult.

QVisquis apes,undasqve timet, ſpinasqve roſeti,
Non mel,non piſces, non feret ille roſas:
SCHARFFIADES animo volvens hæc, *acrius* usque
Exacuat mentem Pœonio ſtudio;
Nec patitur torpere gravi ſua dona veterno
Ingenii,genius corda animat melior.
Hinc ipſum labor & ſtudium, decus, ardor honeſti,
Ingenii vivax ala levabit humo.
Gratulor has animi dotes, flos nobilis almi
Phœbi, tuque animæ portio cara meæ.
Gratulor hoc ſpecimen, mentis quod monſtrat *acumen*,
Ac Tibi qvod ſpondet ſumma brabea brevi.
Gratulor hoſce novos titulos,gratatur Apollo,
Accinit & lætum turba novena melos,

l.mq. ſcrib.

MATTH. Weber/Bilâ-Schvvarzb.Phil.St.